

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

תולדות תשב"ז (חלק ב')

וַיִּתְרַצְצוּ הַכְּנִיָּים בְּקִרְבָּהּ, שֶׁהָיוּ חוֹלְקִין בִּנְחֻלַּת שְׁנֵי עוֹלָמוֹת

• איך אפשר לחלוק בנחלת עולם הבא, הלא ענין שכר ועונש תלוי במעשי האיש • ישוב קושיית הקדמונים: האִיךְ רשאים בני יעקב ליהנות מעולם הזה • חתם סופר: סִנְדְּקָאוֹת מְסוּגֵל לַעֲשִׁירוֹת, אבל אפשר להתחלף על שאר דברים טובים • יעקב רצה לירש זכות אבות כדי שיועיל לו למצות ומעשים טובים ולהרבות כבוד שמים • זכות הצדיקים מועיל לדורות דורותיהם גם בעולם העליון, כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם • כל הקבור בַּמַּעֲרַת הַמַּכְפֵּלָה שָׁכְרוּ כְּפֹל וּמִכּוּפָל לְעוֹלָם הַבָּא • דוד המלך העלה את אבשלום בנו משבעה מדורי גיהנם, לחיי עולם הבא • יעקב נתן לעשו כל כסף וזהב עבור חלקו במערת המכפלה • עֲשׂוֹ בִּיזָה אֶת הַבְּכוֹרָה שֶׁכָּפַר בְּעוֹלָם הַבָּא וּבַתְּחִיַּת הַמֵּתִים •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאריה ישתאל לא יעשו עקלה (נפחיה ג' ק"ה) וכבר נאמר ואל תשכן באהליך עקלה (ויקרא י"ד).

צו מנדב זיין לרגל א' שמחה אָדער א' יאָרצייט וכדומה רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס ריב (חלק ב) (12 מינוט מתוך 67) ★ ★ ★ כָּלָאָר

לשון קדשו - קונטרס ריב (חלק ב)

קול אוצר יהודה
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
627.2 → 1-16

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פקס: 718-650-2970

לשון קדשו צענטראלע נומער:

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די רעקארדינגס: דערנאך **929**
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאָנערי): # 845-366-2793 1700

• ברכת מזל טוב •

הר"ר מרדכי גאלד הי"ו
לנישואי בנו החתן אברהם נ"י
עב"ג בת הר"ר שלמה זלמן בירנהאק הי"ו

הר"ר אשר וואלף ניימאן הי"ו
לנישואי בנו החתן אברהם דוב נ"י עב"ג בת
הרה"ג ר' שלום משה ליפשיץ שליט"א

הרב אלעזר קליין שליט"א
לנישואי בנו החתן יואל שלמה זלמן נ"י
עב"ג בת הר"ר מנחם דוד לאנדא הי"ו

הר"ר שלמה מאיר זילבערשטיין הי"ו
לאירוסיו בנו החתן נתן דוד נ"י
עב"ג בת הרה"ג ר' אלקנה חיים קרויס שליט"א

הר"ר יואל כהנא הי"ו (ב"ר יודא)
לאירוסיו בנו החתן ברוך שמעון משה נ"י
עב"ג בת הר"ר מאיר ווייס הי"ו

הר"ר יואל ענגלאנדער הי"ו (ב"ר דוד נחמן)
לנישואי בנו החתן יוסף זונדל נ"י
עב"ג בת הר"ר זלמן לייב יאקאבאוויטש הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיזכו לרוות רב נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• יהם יעלו לזכרון •

הרה"ח ותוק וחסיד, נעים הליכות, קנה לעצמו שם טוב,
שמר פיו ולשונו, ממשכיו קום לקבוע עתים לתורה
רבי דוד ב"ר משה ז"ל באש
תלמיד חביב להנה"צ הגרמ"ד ווייסמאנדל זצ"ל ר"י ניימאר
נפטר א' כסלו תשס"ב

לע"נ הרה"ח המפורסם איש חסיד היה,
אהב לעשות צדקה וחסד בהצנע לכת, יראת ה' הוא אוצרו
מורה"ר ישראל דוב ב"ר נפתלי הירץ ז"ל
מענדלאוויטש ש"ב
נפטר ר"ח כסלו תשס"ח

לע"נ האשה החשובה
אשה יראת ה' צנועה וחסידה
מרת רחל לאה ע"ה ב"ר ברוך יודא ז"ל
אשת הרה"ח ישראל ואב אקערמאן ז"ל
נפטרה ה' כסלו תשע"ט

KolSatmar.com

יב

קושיית ודקדוקים בפסוק ויתרצצו הבנים

קושיא ח

במדרש וברש"י: שהיו יעקב ועשו מריבים בנחלת שני עולמות, וחילקו ביניהם שעשו יטול עולם הזה, ויעקב עולם הבא. ויתרצצו הבנים בקרבה.

זאגט רש"י, [און] ס'איז אַ מאמר חכמינו ז"ל^א, שהיו מריבין בנחלת שני עולמות, זיי האָבן זיך געקריגט אין די נחלה פון די צוויי עולמות, עולם הזה ועולם הבא. און זיי האָבן זיך 'פאָרגלייכט', [אז] עֲשׂו האָט גענומען עולם הזה, און יַעֲקֹב האָט [גענומען] עולם הבא.

יג

וצריך ביאור האיד שייד מריבה על זה, ומה יועיל החלוקה, והלא הכל שייד להקב"ה והוא הנותן לאדם כפי מעשיו, הן עולם הזה והן עולם הבא

(ח) דער אָמֶת, איז דאָס גאַנצע – דער מאמר – הפֿלאַ ופֿלאַ. ווי קען מען זיך עפעס קריגן [אויף דעם], ס'האָט דאָך אַלעס גיקערט [פאַר השי"ת], ל'ה' הָאָרץ וּמְלוֹאָה (תהלים כד, א), ס'איז נישט פאַרהאַנדן נישט קיין עולם הבא און נישט קיין עולם הזה 'נאָר' פאַר מַעֲשִׂים טוֹבִים. אזוי זאָגט דאָך דער רמב"ן אין פרשת בא^ב, אַז מ'האָט נישט קיין חֵלֶק אין תּוֹרַת מֹשֶׁה, ווער ס'קלערט אַנדערש. ס'איז נישט פאַרהאַנדן [אַנדערש].

^א ברש"י (כה, כב): ויתרצצו. על כרחך המקרא הזה אומר דורשני, ששקטם מה היא רציצה זו, וכתב אם כן למה זה אָנְכִי. רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם וְעֵבֶר, יַעֲקֹב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי עבודת אליהם, עֲשׂו מפרסם לצאת. דבר אחר, מתרצצים זה עם זה ומריבים בנחלת שני עולמות.

^ב בילקוט שמעוני (רמז קי, בשם מדרש אבכיר): ויתרצצו הבנים בקרבה, שהיו חולקין בשביל העולם הזה והעולם הבא. באותה שעה רצה ס"מ להרוג יעקב במעי אמו, אלא שעמד מיכאל כנגדו. באותה שעה עמד מיכאל ורצה לשרוף לס"מ, עד שהושיב הקב"ה בתי דינים ביניהן.

ועיין עוד בתנא דבי אליהו (זוטא, פרק יט): אמרו רבותינו, בעוד כשהיו יעקב ועשו במעי אִמָּן, אמר יעקב לַעֲשׂו, עֲשׂו אָחִי שני אחים אנחנו לאבינו, ושני עולמות יש לפנינו, העולם הזה, והעולם הבא. העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא מתן ולשאת אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו, ואם הוא רצונך, טול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא. ומניין שכך הוא, שנאמר (כה, לא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מְכַרָה כִּיֹּם אֶת בְּכֹרְךָ לִי, כשם שהיינו אומרים בבטן. • באותה שעה נטל עֲשׂו בחלקו העולם הזה, ויעקב נטל בחלקו העולם הבא. וכשבא יעקב מבית לבן וראה עֲשׂו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב, מיד אמר עֲשׂו ליעקב, יַעֲקֹב אָחִי לא כך אמרת לא תשטול אתה העולם הבא ואני אטול העולם הזה, ומנין לך כל העולם הזה נשים ובנים וממון ועבדים ושפחות, למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעולם הזה כמותי. ואמר לו יעקב לעשו, זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעולם הזה, שנאמר (וישלה לג, ה) וַיֵּשֶׁא אֶת עֵינָיו וַיְרֹא אֶת הַנָּשִׁים וְאֶת הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר חָנָן אֱלֹקִים אֶת עֲבָדָךְ. באותה שעה האמיד עֲשׂו בדעתו ואמר, ומה העולם הזה שאין ליעקב חלק בו, כך נתן לו הקב"ה, העולם הבא שהוא חלקו של יעקב על אחת כמה וכמה. • באותה שעה אמר לו עשו ליעקב, יעקב אחי בוא ונעשה שותפים אני ואתה, טול אתה העולם הזה והעולם הבא חצי, ואני אטול גם כן העולם הזה והעולם הבא חצי, שנאמר (שם, טו) וַיֹּאמֶר עֲשׂו אֲצִיגָה נָא עִמָּךְ מִן הָעֵם אֲשֶׁר אֲתִי. ואמר לו יעקב לעשו, אֲדֹנִי יָדַע כִּי הַיְלָדִים רַפִּים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בנין, שנאמר (שם, יג-יד) וַיֹּאמֶר אֲלֵיו אֲדֹנִי יָדַע כִּי הַיְלָדִים רַפִּים וְהָצֵאן וְהִקְרָה עֲלוֹת עָלֵי וּדְפָקֶם יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כָּל הָצֵאן, יַעֲרָב נָא אֲדֹנִי לִפְנֵי עֲבָדוֹ וְאֲנִי אֶתְּנֶהָ לְאִשִּׁי לְרֹגֶל הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר לִפְנֵי וְלִרְגֶל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר אָבֹא אֶל אֲדֹנִי שְׁעִירָה וכו'.

^ב ברמב"ן סוף בא (יג, טז): ומן הנסים הגדולים המפורסמים [כיצאית מצרים], אדם מודה בנסים הנסתרים [ההשגחה המלוכשת בהנהגת טבע], שהם יסוד התורה כולה. שאין לאדם חֵלֶק בַּתּוֹרָה מִשֶּׁה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכור, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון, כאשר הזכרתי כבר (ברמב"ן לך ז, א, וארא ו ב) וכו'.

יד

[ביי] הקדוש ברוך הוא איז פארהאנדן [דרכים שונים] וויאזוי מ'באצאלט איינעם, [אמאל באצאלט מען בעולם הזה, וכדרכיב ומשלם] לשנאיו אל פניו, און אמאל [באצאלט מען] שפעטער [בעולם הבא]. אמאל אויף אזאין אופן, און אויף אזאין אופן, [און] ס'איז אייביג בהסתה. אבער אלעס איז בהשגחה [פּרטיט, נאָר] פאר די מעשים.

טו

[וואס כן קשה האך שייך לעשות חלוקה בזה בין שני אחים] ס'גיהער דען עמיצענ'ס? [והלא] ס'גיהער דאך נישט קיינעם, נאָר פאר כביכול דער בורא עולם אליין. וועם ס'קומט עולם הבא, האָט ער. און וועם ס'קומט נישט, האָט ער נישט. און עולם הזה איז אויך אזוי, מ'באצאלט איינעם עפעס פאר א מצוה, אפילו וואָס [ווי קליין ס'זאל נאָר זיין די מצוה]. אבער וואָס עפעס [איז שייך צו קריגן זיך דערויף], מ'קאן זיך צוטיילן און קריגן זיך וועמען ס'גיהער? ס'גיהער [דאך] נישט 'קיינעמס'.

טז

קושיא ט

מהו 'הצורך' לחלוקה על זה, והלא ישנו די והותר לכל אחד

ט) ווידעראום [דארף מען פארשטיין] וואָס הייסט מ'קריגט זיך [דערויף], ס'איז [דען] עפעס אַ זאך [וואָס ס'איז נישט דאָ גענוג פאר ביידע]? ס'איז עפעס מיט אַ גבול ומדה? [וואָס אויב] אַז 'ער' נעמט עס, האָט נישט 'יענער'. [והלא] דער בורא כל עולמים קאָן געבן 'פאר יעדן' [עקסטער, ובלבד] ער זאל נאָר ראוי זיין צו באקומען. דער בורא כל עולמים קען געבן [פאר] איינעם עולם הבא אָן אַ שיעור, און פארן 'אנדערן' אויך די זעלבע. און אזוי איז מיט עולם הזה. דער בורא כל עולמים האָט גענוג פאר 'יעדן' צו געבן. מ'קריגט זיך [עפעס צי] 'איך' האָב עס, אָדער 'דו' האָסט עס? ס'איז עפעס [משמע] ווי [ס'איז] אַ נפקא מינה. אַז 'ער' האָט עס, האָט עס נישט 'יענער', און אַז 'יענער', האָט עס נישט 'ער'? ס'האָט קיין שום פירוש נישט לכאורה.

יז

די אלע פשטים וואָס מ'זאָגט [דערויף], זענען אלע שווער. ער פלאַגט זיך [דערויף], דער גור אריה¹. און דער לבוש¹.

יח

דער נזר הקודש זאָגט נאָך אַ בחינה¹, איך וועל נישט מאריך זיין אין די אלע תירוצים.

¹ בפרשת ואתחנן, (ז' ט"א): וַיִּדְעַתְּ כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא הָאֱלֹהִים, הֶקֶל הַנֶּאֱמָן, שִׁמְרֵי הַבְּרִית וְהַחֲסִידִים לְאַהֲבָיו וּלְשִׁמְרֵי מִצְוֹתָ לְאֶלֶף דּוּר. וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵיו לְהַאֲבִידוֹ, לֹא יֵאָחֵז לְשִׁנְאוֹ, אֶל פְּנֵיו יִשְׁלֵם לוֹ. וְשִׁמְרֵת אֶת הַמִּצְוָה וְאֶת הַחֲקִים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֶנְכִי מֵצֵן הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. - וּפִירֵשׁ רַשִּׁי: וּמִשְׁלֵם לְשִׁנְאֵיו אֶל פְּנֵיו. בַּחֲזִיו מִשְׁלֵם לוֹ גְּמוּלוֹ הַטּוֹב, כְּדִי לְהַאֲבִידוֹ מִן הָעוֹלָם הַבֶּא: הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם. וּלְמַחֵר לְעוֹלָם הַבֶּא לִיטּוֹל שְׂכָרָם.

² בגור אריה (כה, כב): מריבים בנחלת שני עולמות. יש מקשים, למה היו עתה מריבים בתוך הבטן בשני עולמות. ועוד אם האחד נצח השני, וכי יקח בבטן העולם ממנו. ועוד, עולם הבא, אשר יחפץ ויבחר בו ה' הוא הקדוש, ויקרב אותו לו. [ועיי"ש תירוצו לפי דרכו].

³ בלבוש האורה (שם) העתיק קושית הגור אריה, ומאריך לסתור תירוצו, ומתרחץ לפי דרכו, עיי"ש שהאריך בזה.

אָבער דער אַמט איז, נאָך דעם אַלעמען, איז עס אַלץ נאָך שווער צו פאַרשטיין, וויאַזוי איז דאָס פאַרהאַנדן [לעשות חלוקה בזה].

ער וויל זאָגן [בנור הקודש], אַז ער [עשו] האָט [דעם חלק עולם הבא] פאַר זיינע מַצוֹת געגעבן [פאַר יעקב אבינו].

אָבער ס'איז אַלץ שווער. דאָס קאָן מען דאָך אויך נישט, [וכדכתיב] [שיר השירים ח, ז] אַם יתן איש את כל הון ביתו באֲהֶבֶה בּוֹז וּבּוֹזוּ לוֹ¹. מ'קאָן עפעס מאַכן אַ 'טויש'? דאַרף דאָך נאָך אַלץ האָבן [פֿשט], ס'פעלט נאָך אַלץ אַ ביאור [בהמריבה שנחלקו בנחלת שני עולמות].

קכח

ישוב הקישויות בפסוק וַיִּתְּרֹצְצוּ הַבָּנִים

ישוב קושיא ח-ט

(עד אחר אות קנב)

נראה דלא היה המריבה והחלוקה על כללות עולם הזה ועולם הבא, שהיה רק ביד הקב"ה ואינו ברשותו של אדם

נאָר וואָס עֵשָׂו מיט יַעֲקֹב'ן [נחלקו בנחלת שני עולמות].

איך מיינ, דאָכט זיך מיר גאָר אַ דָּבָר חֲדָשׁ.

דער פֿשט איז נישט [אז] זיי האָבן זיך געקריגט אויף די גאַנצע וועלט, דעם גאַנצן

עולם הבא און עולם הזה, אַ זאָך וואָס ס'גיהער [פאַר] השם יתברך.

ס'איז אַ זאָך וואָס ס'קען נישט זיין.

¹ בנור הקודש (על ב"ר פס"ג יט, ד"ה ונ"ל) הביא דברי התנא דבי אליהו ודברי רש"י (המובאים לעיל בהערה א-ב), ועל זה כתב שם וז"ל: ומיהו לכאורה קשה, הרי נחלת עולם הבא הוא מסור ביד הקב"ה לתת לכל אחד כפרי מעלילי בשכר המצות, ומה דבר חלוקה היה ליעקב ועשו בזה. ולכן פירשו המפרשים הענין, לפי שעל כל המצות ראוי להיות שכר עולם הזה ועולם הבא, אפילו על מצוה קלה, דמהאי טעמא אמרינן (סנהדרין ז). כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, והיינו לעולם הבא שלאחר תחיית המתים. וכפי מדה זו היה ראוי להיות גם בעשו וזרעו, בשכר מצות הקלות שלהם, אלא שבמכירה זו עשו קנין חליפין, להניח לעשו וזרעו כל כבוד שלות עולם הזה, אף מחלק הראוי ליעקב, להיות כלפי זה גם ליעקב וזרעו כל כבוד שלות עולם הבא, אף מחלק הראוי להם. ולכן נאמר (ישעיה ס, ט) וְעַמְּךָ בְּלֹם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, כלומר שירשו ארץ החיים לעולם הבא בתורת ירושה, שהוא נחלה הבאה ממקום אחר, דהיינו מחלק עשו. וכן גם שאר עכו"ם נכללו עמו במכירה זו, להיות כולם נאחזים בכח שר הידוע שרו של עשו, שעל זה נאמר (כל כד, כ) ראשית גוים עמלק, שהוא במדרגת ראשיתם, בהיותם כולם נאחזים בכח שרו וכו'.

² ודרשו בגמרא סוטה (כא.): מאי בוז ובוזו לו, אמר עולא, לא כשמעון אחי עזריה ולא כרבי יוחנן דבי נשיא [פירש"י]: שמעון אחי עזריה תנא הוא במשנה קמיתא דזבחים, ולמד תורה על ידי אחיו שהיה עוסק בפרקמטיא כדי שיחלוק בזכות למדורו של שמעון, לכך הוא נקרא על שם עזריה אחיו. וכן ר' יוחנן למד על ידי הנשיא שהיה מפרנסו, אלא כהלל ושבנא, דכי אתא רב דימי אמר, הלל ושבנא אחי הור, הלל עסק בתורה [מתוך עוני רב, כדמפרש במס' יומא (לה:)], שבנא עבד עיסקא, לסוף אמר לו תא נערוב וליפלוג, יצתה בת קול ואמרה אַם יתן איש את כל הון ביתו וגו'.

וז"ל הבית יוסף (יו"ד סוף סימן רמז): כתב רבינו ירוחם בסוף נתיב ב' (סוף חלק ה), העוסק בתורה, 'קודם שיעסקו' יכול להתנות שיעסקו חבירו בסחורה ויטול חלק מלימודו, כמו יששכר וזבולן. אבל אחר שעסק כבר, ונותן לו חלק בשביל ממון, אינו כלום, כדכתיב אַם יתן איש את כל הון ביתו וגו', וזה ענין הלל ושבנא כדאיתא בפרק היה נוטל (סוטה כא.). ומסתברא שהעוסק אבד, שכבר ביטל חלקו, כך כתבו המפרשים, עכ"ל.

וכן פסק הרמ"א (יו"ד שם א), שכתב שם המחבר: מי שאי אפשר לו ללמוד, מפני שאינו יודע כלל ללמוד, או מפני הטרדות שיש לו, יספיק לאחרים הלומדים. - ועל זה כתב הרמ"א: הגה ותחשב לו כאילו לומד בעצמו (טור). ויכול אדם להתנות עם חבירו שהוא יעסק בתורה והוא ימצא לו פרנסה, ויחלוק עמו השכר, אבל אם 'כבר עסק בתורה', אינו יכול למכור לו חלקו בשביל ממון שיתנו לו.

וכתב שם בפתחי תשובה (ס"א): והוא הדין חלק כל דהוא אינו יכול למכור. פרי חדש בליקוטים.

ועיין עוד באורח בשו"ת מהר"ם אשלקר (סימן קא) בשם תשובת רבינו האי גאון. ובשו"ת טוב טעם ודעת (ח"א סימן ריז), ושו"ת מהרש"ם (ח"א סימן קנא) ושו"ת מנחת יצחק (ח"א סימן ק).

קכט

ובהכי נוחא גם מה שטרחו ליישב, דאם כן האך אפשר לבני יעקב ליהנות מעולם הזה

מ'פלאגט זיך [דאך טאקע] אויף דעם [בספרי הדרוש, אלא מאי] און אז א איד האט עולם הזה, האט מען גע'גל'ט פון עשוין?

[ולתרין זה] ברענגט דאך דער חיד"א פונעם מהר"ש פרימו [דעל ידי שקבלו ישראל את התורה קנו גם את העולם הזה, מדין המציל מזוטו של ים הרי אלו שלו].
און נאך כמה תירוצים [שכתבו על זה].
[ועל כל פנים] ס'איז דאך לכאורה [באמת] א דבר שאינו מובן, און ס'האט נישט קיין פירוש.

קל

אבל הכוונה שנחלקו על "ירושת חלק אביהם" ברכוש עולם הזה, ובנחלת עולם הבא. וכעין שמצינו בישמעאל ויצחק שהיה להם מריבה בענין ירושת אברהם אביהם

נאָר מיר דאַכט זיך [ולתרין הכל בדרך] פשוט, דאָכט זיך מיר [לפרש] גאָר אַנדערש [שהם חלקו רק בנחלת אביהם בעולם הזה ועולם הבא, וכעין שמצינו ביצחק וישמעאל שחלקו בירושת אביהם. ווי] ס'שטייט [וירא כא, י] [ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה] פי 'לא יירש' בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, שטייט דאך אין דברי חכמינו ז"ל [דמכאן למדנן] ס'איז א סימן אז זיי האבן זיך געקריגט [ישמעאל ויצחק] איבער ירושה.
[והרי כי] ישמעאל האט זיך אויך שוין געקריגט - [נאך] ווען ער איז געווען א 'קינד' - מיט יצחק'ן, וועגן די ירושה. ער האט געזאגט 'ער' איז דער עלטערער זון, און 'אים' קומט די גאנצע ירושה.

קלא

[וכמו כן אצל יעקב ועשו], דאָס איז אויך אַזאַ מעשה געווען, זיי האָבן זיך געקריגט איבערן 'פאָטער'ס' ירושה, [ולא על נחלת כל העולם].

קלב

ירושת יצחק בעולם הזה - ואופן א בירושת עולם הבא

כי יצחק אבינו היה לו עושר גדול מאוד ברכוש עולם הזה, כמבואר בפסוקים.

וגם הניח ירושה גדולה לעולם הבא, כי הרבה ברכות ויעודים שבתורה מקושרים בעולם הבא

[דהנה] דער פאָטער [יצחק] האָט געהאַט אַ גרויס פאַרמעגן, [וכדכתיב] (כו, יג) וַיִּגְדֵּל הָאִישׁ [יִצְחָק] הַלֹּחַ וַיִּגְדֵּל עַד כִּי יִגְדֵּל מְאֹד, [ופירש"י, שהיו אומרים] זבל פרדותיו של יצחק ולא כספו וזהבו של אבימלך.

^ט בספרי ראש דוד (תצוה, זכור): והרב מהר"ש פרימו איהו מפרק לה, במה שאמרו ז"ל (שבת פח.) דשמים וארץ היו תלויים ועומדים עד קבלת התורה, ואם ישראל מקבלים התורה מוטב, ואם לאו חוזרים לתתו ובהו. ובהגיע תור, כאשר ישר בעיני היוצר תנתן דת, ירח משעיר הופיע מהר פאָרן, ולא רצו עשו וישמעאל וכל הגוים לקבלה, ונמצא העולם היה אבד וחוזר לתתו ובהו. ובאו ישראל וקבלוה, והעמידו העולם על בוריו ואתקיים, והרי זה כמציל מזוטו של ים ושלוליתו של נהר, דריגא הוא הרי הוא שלו (בבא מציעא כד.). וקנו העולם הזה, כי היה אבד, וקבלו התורה וקיימו העולם. ומעתה זכו בו. ועולם הבא, קדם וסלקו ישראל סבא לו ולזרעו עד עולם, וזכינו בשני עולמות. עד כאן דברי הרב הנוכח. [נדבריו אלו הובאו בבני יששכר, ובכמה ספרי דרוש].

^י בבראשית רבה (נג, יא): ותר אַתְּ אֶת בֶּן הָהָר הַמְצָרִית [מצחק] [וירא כא, ט]. אמר רשב"י וכו', אין לשון הזה של צחוק אלא לשון ירושה, שבשעה שנולד אבינו יצחק היה הכל שמחים, אמר להם ישמעאל, שוטים אתם, אני בכור ואני נוטל פי שנים, שמתשובת אמנו שרה לאברהם כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני, אתה למד, כי לא יירש עם בני אפילו שאינו יצחק, ועם יצחק אע"פ שאינו בני, ק"ו עם בני עם יצחק. [וכן הוא בתוספתא סוטה (ו, א)]. וכן כתב ברש"י וירא (כא, י): [וכי לא יירש בן האמה הזאת] עם בני וגו'. מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני, אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה, ואומר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כמה דאת אמר (משלי כו, יח-ט) כמתלהל-הילדה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני.

[א] ער האָט געלאָזט אַ גרויס פאַרמעגן בעולם הזה.

[ב] און [מלכד זה] אַ גרויסע ירוּשָׁה בעולם הבא.

[שהרי] אַסאַך זאכן אין די תּוֹרָה, איז עולם הבא.

קלג

אופן ב ירושת עולם הבא – מערת המכפלה וארץ ישראל

וגם יש לפרש ענין ירושת עולם הבא, על המערת המכפלה, שאמרו חז"ל דכל הקבור שם שָׁכֵר כפול ומכופל לעולם הבא. וכן ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, תלוי בזה שכר עולם הבא

[וגם יש לפרש אויף] די מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה [שקנהו אברהם והורישו ליצחק ויעקב, הוא מקושר

בעולם הבא, כי הוא בית שער ליכנס לגן עדן]. ווי דער ילקוט ראובני^א זאגט^ב.

[און] חכמינו ז"ל זאגן דאָךְ "אז כל מי שָׁבָא [להקבר] לְשָׁם, איז שכרו כפול לעולם

הבא. אַ גרויסער שָׁכֵר ליגט דאָרט.

[וכן כל ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, שהוא מקור הקדושה, ומביאין לעוה"ב. (דברי יואל)^ג.

קלד

ומבואר ברש"י ודברי חז"ל שיעקב נטל כל כסף וזהב שבידו, ונתן לעשו עבור שיוותר על חלקו במערת המכפלה

[ויעקב נטל זאת בחלוקתו עם עֵשָׂו, ווי] ס'שטייט אַרויס בפירושו ווייטער [בפרשת ויחי] (נ,

ה) אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי, [שאמר יעקב ליוסף] בְּקִבְרִי אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי [שָׁמָּה תִקְבְּרֵנִי]. זאָגט רש"י^ט,

[כי יעקב] ער האָט אַוועקגעגעבן דאָס גאַנצע פאַרמעגן [מבית לבן, ובמדרש מבואר עוד כי] די

גאַנצע ירוּשָׁה פונעם פאָטער האָט ער אַוועקגעגעבן – כֶּסֶף וְזָהָב – פֶּאָר עֵשָׂו^י, [אלץ]

פֶּאָר דעם חלק אין די מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה [שיוותר עשו על החלק שלו].

^א בילקוט ראובני פרשת חיי שרה (אות יט-כג): שאברהם אבינו ע"ה ידע מעלת המקום ההוא שהוא בית שער לעדן, על כן בחר בו כי שם יכנסו לגן עדן, וזהו סוד עֵבֶר לַסֵּחֵר (חיי כג, טז), כי אין נִגְוָן נקרא סחרת וכו'. ריקנטי.

ביקש משה לכנסו לארץ ישראל, שהראוהו הקב"ה גן עדן למטה שיש שם שבעה פתחים, כדאיתא בזהר

חדש פרשת לך לך, הפתח הראשון שהנשמה יוצאת בעת יציאתה מן הגוף דרך מערת המכפלה ששם נקברו

אבות ואמהות, אדם וחוה. וכן כל תפילות שלנו עולות למעלה דרך מערת המכפלה. מגלה עמוקות אופן רמ"ט.

מערת המכפלה אשר בחברון, שם קבורת האבות. וידוע כי הוא מעבור לגן עדן התחתון, כי עֵבֶר לַסֵּחֵר

גימטריא אור"ח לגן, כי לַסֵּחֵר חסר וי"ו כתיב, ובגימטריא חצ"ר, כי המערה חצר לגן כאשר יתבאר, וכן כל

הנפטרם בה והנקברים בה זוכים לעלות נפשיהם ביתר תקיע, לעבור לגן עדן התחתון בלי עיכוב, ולא [יש] מי

שימחה בידם ללכת לגן עדן בלי מעצור וכו'. טוב הארץ.

סוד מערת המכפלה, דע ששם נקבר אדם וחוה, אף על פי שאינו מפורסם בתורה הקבלה אמת מפה לאוזן,

איתא בספר זוהר (זהר חדש עט): רבי קיסמא אומר מערת המכפלה סמוך לפתח גן עדן, כי אין ספק הגן עדן הוא

בארץ, ובשעה שמתה חוה בא אדם וקברה שם והריח ריח גן עדן, רצה לחצוב יותר, יצא בת קול אמר דיך,

עמד ולא חצב יותר, ושם נקבר הוא וכו', ולא ידע אנוש עד שבא אברהם וקנה אותה בדמים יקרים, וְהָרִית רִיח

גן עדן ושמע קול מלאכי השרת אומרים אדם הראשון קבור כאן, ואברהם יצחק ויעקב יהיו מוכנפים כאן,

ומקודם לכן היו מבקשים להקבר שם, ומלאכים שמרוה, וראו אש דולקת שם. וזה שכתב שם בשערי צדק, קנה

המקום הזה כדי להכנס בו לעולם הבא, כי הוא פתח העומד לזרועות עולם, והיא בית שער לעדן העליון הנכנס

למקום הבינ"ה, והוא סוד ארבע מאות שָׁקֵל כֶּסֶף עֵבֶר לַסֵּחֵר מלשון סחור"ר סחור"ר, והוא סוד דר וְסִתְּרָת (אסתר א,

ו), האבן שלמעלה נקרא סִתְּרָת, והאבן שלמטה נקרא דר. ציוני.

^ב וכבר הזכיר קצת מדברי הילקוט ראובני בשבוע שלפניו, בס"ג חיי שרה תשכ"ז (לשון קדשו רנח ח"א). ולכן קיצר

מזה בכאן.

^ג בבראשית רבה (נח, ח): וַיִּקֶּם שְׂדֵה עֶפְרוֹן וכו'. שְׂדֵה עֶפְרוֹן אֲשֶׁר בְּמִכְפֶּלֶה, מלמד שנכפלו בעיני כל אחד

ואחד, שכל מי שהוא קבור בתוכה, בטוח ששכרו כפול ומכופל.

^ד כנראה שרבינו הוסיף ענין זה בעת שעבר על הכתבים.

^ט ברש"י ויחי שם: אֲשֶׁר פָּרִיתִי לִי. כפשוטו כמו כי יִכְרָה אִישׁ (משפטים כא, לג) [לשון חפירה]. ומדרשו (ראש השנה

כו. וסוטה יג.) עוד מתיישב על הלשון, כמו אשר קניתי. אמר רבי עקיבא, כשהלכתי לִכְרִפִּי הָיִים היו קורין

למכירה 'כירה'. ועוד מדרשו (תחומא ויחי ו. ובראשית רבה ק, ה) לשון כִּרִי, גִּגּוּר, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא

מבית לבן, ועשה אותו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה

קלה

אין מדרש^ט שטייט מער באריכות, ער האָט זיך געראַטן, ער [עשו] האָט זיך געראַטן - דאָכט זיך מיר - מיט יִשְׁמָעֵאל'ן, צי מיט וועמען. האָט ער אים געזאָגט 'וואָס פֿאַלט דיר איין' [לְרִצּוֹת עֲדִיין בְּמַעֲרַת הַמִּכְפֶּלָה, כּשִׁיעָקב נֹתֵן לֶכֶךְ כָּל רִכּוּשׁוֹ].

קלו

ביאור הפסוק: הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֶרֶךְ

וכבר פירשתי בזה מה שאמר עשו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֶרֶךְ. דמכין שעקב נתן לו הכל, חוץ ממערת המכפלה, אם כן לא היה נוגע לו כל הבכורה רק לענין מערת המכפלה שנוגע לעניני עולם הבא, ועשו לא האמין בתחיית המתים ועולם הבא, ועל כן אמר למה לי הבכורה, והלא אין זה נוגע לאחר שהולך למוֹת

איך האָב געזאָגט וואָס דער פֿשֶׁט איז [בפרשתן, במה שאמר עשו] הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֶרֶךְ.

האָב איך שוין לאַנג געזאָגט^ט, וואָרן לכאורה אַ בְּכוֹר איז [די מעלה אז] ער נעמט פֿי שְׁנַיִם, [שהרי] קיין עֲבוּדָה האָט ער נישט געזוכט, [דעס וואָס] די עֲבוּדָה איז געווען בְּבִכּוּרֹת^ט, [נאָר ער האָט געזוכט] ער זאָל נעמען פֿי שְׁנַיִם.

^ט בפרקי דרבי אליעזר (פרק לח): רבי לוי אומר, בשעת אסיפתו של יצחק הניח את מקנהו ואת כל קניינו ואת כל אשר לו לשני בניו, לפיכך גמלו חסד לו שניהם, שנאמר (וישלה לה, כט) וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֶשָׂו וַיַּעֲקֹב בְּנָיָו. אמר עשו ליעקב, נחלוק כל מה שהניח לנו אבא לשנים, ואני בורר, שאני בכור. אמר יעקב, הרשע הזה לא מלא עינו מן העושר, שנאמר (קהלת ד, ח) גַּם עֵינָיו לֹא תִשָּׁבַע עֶשְׂרִי. מה עשה יעקב אבינו, חלק לשני חלקים, כל מה שהניח אביו חלק אחד, ואת ארץ ישראל חלק אחר. ○ מה עשה עשו, חלק אצל ישמעאל לְמַדְבַּר הַהֵמָלֶךְ בו, שנאמר (בפרשתן כח, ט) וַיִּלֶךְ עֶשָׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל. אמר לו ישמעאל לעשו, האמורי והכנעני אז בארץ, ויעקב בוטח לרשת את הארץ, ולכן טול אתה מה שהניח אביך, ואין ליעקב מאומה. ולקח עשו כל מה שהניח אביו, וארץ ישראל ומערת המכפלה לקח יעקב, וכתבו כתב עולם ביניהם. אמר לו יעקב לעשו לך מארץ אחוזתי מארץ כנען, ולקח עשו את נשיו ואת בניו ואת כל אשר לו, שנאמר (וישלה לו, י) וַיִּלֶךְ אֵל אֶרֶץ מִכְנִי יַעֲקֹב אֲחִי. ובשכר שפנה את כליו בשביל יעקב אחיו, נתן לו הקב"ה מאה מדינות משעיר ועד מגדיאל, שנאמר (שם, מג) אֵלּוּף מִגְדִּיאל אֵלּוּף עֵרֶם, ומגדיאל זה רומי. אז ישב יעקב בטח ושאנו וְשָׁלוֹ בָּאָרֶץ כנען ובארץ מולדתו ובארץ מגורי אביו, שנאמר (ירושלם א, א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בָּאָרֶץ מִגּוּרֵי אֲבִיו.

^י עיין זה בדברי יואל בפרשתו (פסוק תרלז): וַיֹּאמֶר עֶשָׂו אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וְלָמָּה זֶה לִי בְּכֶרֶךְ, פירש הרמב"ן ז"ל כי בזה נתן טעם שבעברו נאות למכור בכורתו, מפני שהיה הולך למוֹת בצורו החיות, וקרוב הוא שימות בחיי אביו, ואין לבכורה שום מעלה אצלו רק אחר מיתת האב, ומה תועיל לי הבכורה, עכ"ד ז"ל. וכן כתב האבן עזרא וכו'. אולם צ"ב על פירושם ממה דכתיב (כו, מא) וַיֹּאמֶר עֶשָׂו בְּלִבּוֹ יִקְרְבוּ יָמֵי אָבֶל אָבִי, הרי שהיה הרשע מצפה על מות אביו בחייו, אם כן מה טעם בטענה זו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת, לענין מכירת הבכורה.

ואפ"ל על פי מה שכתב רש"י ז"ל בפרשת ויחי וכו', שנשל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן וכו' ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה וכו'. נמצא דאליבא דאמת לא היה לעשו שום נפקא מינה במכירת הבכורה, שהרי כל תועלת הבכורה אצלו היה רק לירש בנכסי אביו פי שנים, ולבסוף הרי נטל כל נכסי אביו בשביל חלקו במערת המכפלה. אמנם אלמלי היה נחשב בעיני עשו חלקו במערת המכפלה, ולא היה מוותר עליו להחליפה בקניני עולם הזה, אז היה צורך ל'בכורה' לתועלת הירושה. אבל לפי שלא היתה חשובה בעיניו כללום, על כן מכר את הבכורה ולא היתה לו תועלת בו. ○ ואיתא בבראשית רבה פרשת חיי, דמערת המכפלה מן שנקבר שם שכרו כפול ומכופל, ובוזרה חדש פרשת לך, שהנשמה בעת אפאתה מן הגוף עולה דרך מערת המכפלה. ובילקוט ראובני כתב בשם טוב הארץ, שכל הנקברים בה ויכנס לעלות נפשותיהם לנן עדן כלי עיכוב, עיין שם ענינים נוראים במעלת מערת המכפלה. ○ אמנם עשו כפר בתחיית המתים, ולא האמין בהשאת הנפש ולא במתן שכר, אם כן לא היה לו נפקא מינה בין אם נקבר שם או במקום אחר. ומעתה אין לו צורך גם בבכורה. ○ והוה שאמר הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת, רצה לומר מיתה עולמית, ואף אם יהיה לאחר מיתת אביו, אין לי תועלת בבכורה, כי בכל אופן חשב כי ימות לנצח, ולא האמין בהשאת הנפש ולא במתן שכר, ואם כן לָמָּה זֶה לִי בְּכֶרֶךְ, כי בלאו הכי אקבל כל נכסי אביו, בשביל חלקי במערה שאין לי חֶפֶץ בה.

^י וכמו שפירש רש"י (כה, לא-לב): וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכְרָה כִּיֹּם אֶת בְּכֹרְתִי, לפי שהעבדות בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקב"ה: וַיֹּאמֶר עֶשָׂו הִנֵּה אֲנִי הוֹלֵךְ לָמוֹת וכו'. אמר עשו מיה טיבה של עבודה זו, אמר לו כמה אזהרות ועונשים ומיתות תלוין בה וכו' אמר אני הולך למוֹת על ידה, אם כן מה חפץ לי בה.

און דער אַמַת האָט ער [יעקב] דאָך אים אַוועקגעגעבן דאָס גאַנצע [ולא רק פי שנים], דאָס 'גאַנצע' האָט ער דאָך אים אַוועקגעגעבן [עבור חלקו במערת המכפלה].
[ונמצא] איז דאָך נאָר די מַעֲרַת הַמִּכְפָּלָה וואָס ער האָט אים נישט געגעבן. [און]
דאָס איז דאָך הערשט 'דערנאָכדעם' [לאחר מיתה], דעס זוכט ער נישט, אויף 'דערנאָך' זוכט ער נישט.

[איבערדעם] זאָגט ער הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמוֹת, דעס גאַנצע איז דאָך [אים נוגע געווען] נאָר [אויף לאחר מותו, עבור חלקו במערת המכפלה, אם כן] וְלֵמָּה זֶה לִּי בְכֹרָה, צו דעם צוועק ברויך איך נישט, וואָרן ער האָט נישט געגלייבט אין דעם וואָס ס'וועט זיך טון 'דערנאָכדעם', ער איז געווען כָּפַר בַּתְּחִית הַמֵּתִים^ט, ממילא ברויך ער שוין נישט [די גאַנצע בכורה, וויבאלד] אַז 'מַחְיִים' האָט ער גאָרנישט [דערפון].

קלז

סיום אופן ב בירושת עולם הבא

יהיה איך שיהיה, זיי האָבן זיך געקריגט איבער 'דעם' [על ירושת אביהם] בנחלת שני עולמות, בעודם במעי עמם. עד שְׁעָשׂו אחר כך חלוקה שְׁעָשׂו יקח כל הרכוש של עולם הזה, ויעקב יקח המערת המכפלה, ובכלל יקח את ירושת ארץ ישראל ומקום המקדש, שחלוי בזה שחר עולם הבא, עד שעשו הלך לו להר שעיר כמבואר בפסוקים, וויתר על נחלת ארץ ישראל.

קלח

אופן ג בירושת עולם הבא – דהאב מוכח לבנו

גם שייך ענין ירושת אבות לעולם הבא, לענין שיעמוד לו זכות אבות להנצל ביום הדין, וגם להעלותו יותר בחיי העולם הבא. וכמו שמצינו ברור המלך שהעלה את אבשלום בנו משבעה מדורי גיהנם, לחיי עולם הבא [ב] [און] עקסטערדעם איז דאָ [נאָך] אַסאַך בחינות [פון עולם הבא, מה שזכות וכו' האב מועיל לבנו לעולם הבא].
אפילו יְדוּד הַמֶּלֶךְ האָט אַבְשָׁלוֹם'ן געברענגט לחיי עולם הבא, [ווען] ער האָט געזאָגט [בעת מיתת אבשלום בנו] זִיבֵן מֶאֶל בְּנִי, אַכֵּט מֶאֶל, שבעה [ווייל] ער האָט אים אַרויסגענומען פון [שבעה] מדורי גיהנם, [ווער פּעם שמיני להעלותו לעולם הבא]^{כא}.
זעט מען דאָך אין די גמרא, אַז ס'קאָן 'עפעס' מַצִּיל זיין^{כב} [מדינה של גיהנם, הזכות של האב לבן].

^ט כמבואר בגמרא בבא בתרא (יז:): אמר רבי יוחנן, חמש עבירות עבר אותו רשע [עשן] באותו היום [שמת אברהם]. בא על נערה מאורסה, והרג את הנפש, וכפר בעיקר, וכפר בתחיית המתים, ונָשָׂט [ביזה] את הבכורה. בא על נערה מאורסה, כתיב הכא וַיֵּבֶא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה, וכתיב התם (תצא ככ, כז) כִּי בִשְׂדֵה מִצְאָה. הרג את הנפש, כתיב הכא והוא עֵינָהּ, וכתיב התם (ירמ' ד, לא) אוֹיֵ נָא לִי כִּי עֵינָהּ נִפְשִׁי לְהָרִיגִים. וכפר בעיקר, כתיב הכא לָמָּה זֶה לִּי, וכתיב התם (בשלח טו, ב) זֶה קִלִּי וְאֶנְהוּהוּ. וכפר בתחיית המתים, דכתיב הִנֵּה אֲנִכִּי הוֹלֵךְ לְמוֹת. ונָשָׂט את הבכורה, דכתיב וַיִּכֶּז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה.

^כ לשון 'אפילו' קאי על אבשלום, אף שמרד באביו ולא היה צדיק.
^{כא} כמבואר בגמרא סוטה (י:): ויָרִיז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל עֲלִית הַשָּׁעַר וַיִּכֶּךְ, וְכֹה אָמַר בְּלָכְתוֹ, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם בְּנִי, בְּנִי אַבְשָׁלוֹם, מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַחְתִּיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי, בְּנִי (שמואל ב' יט, א). וְהַמֶּלֶךְ לָאֵט אֶת פָּנָיו, וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גְּדוֹל בְּנִי אַבְשָׁלוֹם, אַבְשָׁלוֹם בְּנִי, בְּנִי (שם, ה). הני תמניא בְּנִי למה, שבעה דאסקיה משבעה מדורי גיהנם, ואידך, איכא דאמרי דקריב רישיה לגבי גופיה, ואיכא דאמרי דאייתהי לעלמא דאתי.

^{כב} הכוונה להחילוקים שכתבו בתוספות (סוטה שם) וז"ל: דאייתהי לעלמא דאתי. ואי קשיא, הא אמרו בחלק (סנהדרין קד.) ברא מזכי אבא, אבא לא מזכי ברא, כדכתיב (האינו לב, לט) וַאֲנִי מִיָּדִי מַצִּיל, אין אברהם מציל את ישמעאל, ולא יצחק את עשו, אבל הבן מציל את האב, כגון יאֲשִׁיְהוּ שלא מנו את אָמוֹן. ויש לומר משום דאבשלום נטל את שלו בעולם הזה, שנהרג במיתה משונה, הוועילה לַן תפלת אביו, דומיא דיהויקים דאמר התם

אָדער ער זאָל אים אַרױפֿברענגען און זאָל מִזְכָּה זײַן, [וכדנתנ] ^גהָאָב מִזְכָּה אַתּ בּוֹ בַּחֲכָמָה, [און] מײַט אַסאַך זאַכן, בעושר ובכבוד ובנחלה.

קלט

אופן ד בירושת עולם הבא – ענין זכות אבות עד לאלפים דור

כתיב וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, דכות הצדיק עומדת עד לב' אלפים דורות. ועל זה הקשו דהלא עמידת העולם הוא לשיטת אלפי שנים, ואינו מגיע לכל כך דורות.

ג] עקסטערדעם [מלבד מה שהאב זוכה לבנו ממש, הרי זכותו עומדת לבניו על כמה דורות].

[און] איך האָב שוין אַמאַל גערעדט דערפון, אַסאַך מאַל, [לבאר דעס] וואָס ס'שטייט [יתרו כ, ה] וְעֵשָׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים, [דהיינו] לְאֶלְפִים, צוויי טויזנט דורות.

[און] מ'פרעגט די קשיא, [והלא] די וועלט שטייט אינגאַנצן [בלויז] שֵׁית אֶלְפֵי שָׁנִי [ראש השנה לא], [קומט אויס] ס'איז נישטאָ קיין צוויי טויזנט דורות ^ב.

קמ

ויש שתירצו על פי דברי הבה"ג דשתי שנים נקרא 'דור', דלפי זה שפיר יש במציאות אלפים דור. אבל קשה לפרש כן בבאן, דהלא מכאן למדו דמדה מרובה ממדת פורענות ת"ק פעמים, דברשעים נאמר ד' דורות ובצדיקים ב' אלפים דורות. ושם בהרשעים ודאי מיירי מן דורות ממש, כדכתיב על גנים ועל גני גנים על שלשים ועל רבעים מ'וויל טאקע זאָגן ^ב[לתרין, ווייל] אין בה"ג שטייט עפעס ^ב, אַז צוויי יאָר איז אַ

דור.

וכו' ונפרע ממנו לאחר מיתה, לא מנו אותו. ◦ ועוד אבשלום לא עבד עבודת כוכבים. ◦ אי נמי מצי למימר, הא דאמר אבא לא מזכי ברא היינו משום כבוד האב אין מונעין מלמנותו עם רשעים בלא תפלה, אבל תפלה מועלת, ודוד התפלל על אבשלום.

ועיין באורך בדבריו ברבינו בסיום הש"ס כ"ט שבט תשכ"ה [נדפס בכרך דברות קודש לשוברים"ח ח], שמביא דברי התוספות, והביא עוד ראיות על עיקר ענין זכות אבות שמועיל לבנים, ומיישב שם הסתירות בזה.

^ב במשנה עדיות (ב, ט): הָאָב זֹכֶה לְבֶן, בְּנוֹ, וּבִכּוֹר, וּבְעֶשֶׂר, וּבְחֻקָּהּ, וּבְשָׁנִים, וּבְמִסְפַּר הַדּוֹרוֹת לְפָנָיו וְהוּא הֶקֶץ וכו'. ◦ ומפרש הברטנורא וז"ל: האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב וכו' והוא פירוש הרמב"ם. ואחר כך כתב [ולי נראה שאם אדם זוכה, הויין ליה בנים נאים, בעלי כח, בעלי חכמה, עשירים, ומאריכי ימים. ◦ ובמספר הדורות לפניו. פעמים שהקב"ה מבטיח לאב לעשות טובה לזרעו לדור שלישי או לדור רביעי, והאב זוכה לאותו הדור שתהא להם אותה הטובה. והוא הֶקֶץ, שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני וכו'].

ועל דבריו אלו כתב בתוספות יום טוב שם: ומה שכתב הר"ב ולי נראה שאם אדם זוכה הויין ליה בנים נאים וכו'. אֲשֶׁר־עֵינּוּ אֶתָּהּ וְכִנָּהּ לָמָּה שאמרו בירושלמי פ"ק דקדושין הלכה ד', והביאו הראב"ד (עדיות שם) וז"ל, בְּנוֹ, דְּכָתִיב (תהלים צ, טז) וְהִדְרֶךָ עַל בְּנֵיהֶם. כִּכָּח, דְּכָתִיב (שם קיב, ב) גְּבוּר בְּאֶרֶץ יְהִיָּה וְזָרְעוֹ. בְּעוֹשֶׁר, דְּכָתִיב (שם לו, כה) נָעַר יְהִיִּיתִי גַם יָקִנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ וּגְרָ. בְּחֻקָּהּ, דְּכָתִיב (עקב יא, יט) וְלִמְדָתָם אֶתְּם אֶת בְּנֵיהֶם. בְּשָׁנִים, דְּכָתִיב (שם, כא) לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם. עד כאן. ומכולהו קראי מוכח, שזכות האב היא שיהו בנים מתוארים בכל אלו התוארים, כדברי הר"ב.

^ב כי סתם דור הוא לערך עשרים שנה. ואם כן בששת אלפים שנה נמצא רק לערך ש' דורות.

^ב כן כתב בתוספות חדשים על המשניות סוף מסכת מכות (דברי יואל).

והוא דאיתא שם במשנה (ג, טז): מִה אִם הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת, נוֹטֵל נִפְשׁוֹ עֲלֶיהָ. הָעוֹשֶׂה מִצְוָה אַחַת, עַל אַחַת כְּמָה שֶׁתִּנָּתַן לוֹ נִפְשׁוֹ. – ועל זה כתב הרב ברטנורא: על אחת כמה וכמה וכו'. שמדה טובה מרובה על מדת פורענות. – ועל זה כתב שם התוספות יום טוב: פירש הר"ב שמדה טובה מרובה וכו'. כמו שכתבתי בפרק קמא משנה ד' (תוס' יו"ט ד"ה על אחת). בדמדת פורענות נכתיב על שלשים ועל רבעים וכו', ובמדה טובה כתיב עֲשֵׂה חֶסֶד לְאֶלְפִים. ומסיים ריב"ן, ומתרגמין לאלפי דין, ד' דורות כנגד אלפים דורות, היינו אחת מחמש מאות, מיעוט לאלפים אינו פחות מבי' אלפים. וכל שכן אם כפשוטו, דמשמע [כמה] אלפים עד סוף כל הדורות.

ועל זה כתב שם בתוספות חדשים וז"ל: וקשה האיך שייך כל כך דורות, כל ימות עולם. ומצאתי בהקדמה של בה"ג שכתב, התורה נבראת בי' אלפים שנה קודם העולם, וכתיב דָּבָר צִוָּה לְאֶלֶף דּוֹר, שהוא תתקע"ד דורות קודם העולם, [וכי' דורות עד מתי תורה], שמע מינה כל דור ודור הוא שתי שנים וכו'. ממהרש"ח זצ"ל.

^ב בהקדמת ספר הלכות גדולות: שני אלפים שנה קדמה תורה לבריאתו של עולם (בר"ח ב, ושהש"ר ה, פסוק יא), שנאמר (משלי ח, ל) וְאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אֶמּוֹן וְאֶהְיֶה שֹׁשְׁעֵינִים יוֹם יוֹם. אֶמּוֹן, אומן. אמרה תורה, אני הייתי כלי אומנתו של הקב"ה, כי נסתכל וברא העולם וכו'. יוֹם יוֹם, יומו של הקב"ה אלף שנים, שנאמר (תהלים צ, ד) כִּי אֶלֶף

נאָר איך קען דאָך דאָס נישט זאָגן¹¹ [כאן בכוונת הכתוב לאַלפֿים], וואָרן [ביי] לְשׁוֹנָאָיו שטייט איז פיר דורות, שטייט אַרויס (שם כ, ד) פֿקֶד עֲזָן אָבֶת עַל בְּנִים [און] עַל בְּנֵי בְנִים, עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים, שטייט דאָךְ טאַקע דורות ממש, קען איך נישט זאָגן קיין צוויי יאָר.

און די גמרא זאָגט דאָך¹², דרינגט זיך אויף אַז אחד מת"ק, פינף הונדערט מאָל אַזויפיל איז מדה טובה [מרוכה] ממדת פורעניות, מ'דרינגט זיך אויף פון דאָנעט, [דבמדת פורענות של הרשעים כתיב ד' דורות, ובמדה טובה של הצדיקים כתיב כ' אלפים דורות].

[וואס כן אם נימא] ווען יענעס [המדה טובה] זאָל זיין צוויי יאָר [אַ דור], איז דאָך עס נישט קיין ת"ק פעמים.

[אלא] מוז דאָך זיין אַז דאָס [ועשה חסד לאַלפֿים] איז אויך דורות ממש, בלייבט דאָך די קשיא ס'איז נישטאָ [כל כך דורות].
און מ'זאָגט תירוצים [דערויף].

קמא

אמנם הנראה בזה, על דרך שכתב החתם סופר בענין מה שכתבו הקדמונים דסגדאות מסוגל לעשירות, דאף שהרבה פעמים אין רואין זאת, הוא משום שהקב"ה מחליף שבר העשירות על שאר ענינים טובים. וכמו כן יש לומר דיוכל להתחלף על שבר עולם הבא

אַבער דאָכט זיך מיר פשוט, [דהכוונה על דרך] ווי דער חתם סופר זאָגט, אויף דעם וואָס דער ווילנער גאון - ער זאָגט [עס] אין די תשובה - דער ווילנער גאון קריגט אויפן רבינו פרץ וואָס דער רמ"א ברענגט¹³ אַז סגדאָות איז מעשיר, דער ווילנער

שנים בעיניך כיום אָתמול. ○ וכתוב אחד אומר זכר לעולם בריתו דְּבָר צֶנֶח לְאֶלֶף דֹּר, מלמד שנבראה תורה תשע מאות ושבעים וארבעה דורות עד שלא נברא העולם (ב"ר כה, ד), ועשרים וששה דורות משנברא העולם, מן אדם ועד משה רבינו. ○ וכשאדם מחשב תשע מאות ושבעים וארבעה 'דורות' לשני אלפים 'שנה', נמצא כל דור ודור שתי שנים ותשעה עשר יום ואחת עשרה שעות ושני שלישים וארבעה עשר חלקים, זה הוא 'דור'.

¹¹ כן מתמיה על זה בתורת משה (דברי יואל). וז"ל בתורת משה פרשת יתרו: ועושה חסד לאלפים. הנה קשה להבין, הלא איתא במסכת ר"ה (לא). א"ר קטינא שיתא אלפי שנין הוי עלמא, ואם כן אין מציאות שיהיו אַלפֿים דורות. וראיתי בספר שושנים לדוד (הובא בתוספות חדשים על המשניות סוף מס' מכות) מביא קושיא זו, ומביא תירוץ בשם הקדמת בה"ג דדור הוא ב' שנים ועוד, יעוין שם. ○ וחירוצו תמוה, דמאי שנא דכ"ו דורות שעברו מאדם ועד משה רבינו ע"ה עד שניתנה התורה, המה היו דורות שלמים, ותתקע"ד דורות שלפניו לא היו דורות שלמים. ○ ועוד מבורר בגמרא חגיגה (יד). בהדיא (ועיי"ש ברש"י ותוס'), שבאמת אותן תתקע"ד דורות שנחסרו מאלף דור נשתלו עתה בכל דור ודור, והם המה עזי פנים שבדור, יעוין שם. ○ ועוד הרי ממקומו נלמוד דכונת הקרא על דור ממש, דכתיב עַל שְׁלֹשִׁים וְעַל רַבְעִים לְשׁוֹנָאָיו, ומתרגם אונקלוס מסַעַר חֻבִּי אֶכְהֶן עַל בְּיָן מְרִדִין עַל דֹּר חֲלִיתָאֵי וְעַל דֹּר רַבְעָאֵי לְשׁוֹנָאֵי כִּד מְשַׁלְמִין בְּגִיָּא אֶכְהִי בְּתַר אֶכְהִיחֻן. וכן הוא בברכות (ו). כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן, הרי מבורר דדור ממש קאמר, ואנו למדין ממנה מדה טובה מרובה ממדת פורעניות חמשה מאות פעמים יותר (יעוין תוי"ט מכות פרק ג' משנה ט"ו ד"ה העושה), אם כן מוכח דאלפיים דורות ממש קאמר, דאם לא כן מדה טובה אינה מרובה חמש מאות פעמים יותר וכו'. (משיר מעון).

¹² כן הוא בתוספתא דסוטה (ריש פרק ד), והובא בכמה ראשונים על הש"ס (סוטה יא. וסנהדרין דף ק. ועוד).

¹³ ברמ"א הלכות מילה (יו"ד רסה, יא): ונוהגין להדר אחר מצוה זו, להיות סגדק לתפוס התינוק למהולו (הגהות מיימוני פ"ג דמילה). ויפה כח הסגדק מכח המוהל להקדימו לקריאת התורה, דכל סגדק הוי כמקטיר קטורת (מהרי"ל בשם רבינו פרץ), ולכן נוהגין שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד, כדאמרין גבי קטורת חדשים לקטורת. והוא דאיתא במשנה יומא (כז): הפייס השלישי, חדשים לקטרת בראו והפיסו [פירש"י: מי שלא זכה לקטורת מימיו. וכך היו מכריזין קול בעזרה]. - ובגמרא שם: תנא מעולם לא שנה אדם בה, מאי טעמא, אמר רבי חנינא מפני שמעשרת [לפיכך לא היו מניחין אותו לשנות].

וז"ל ספר מהרי"ל (הל' מילה) בזה: מהרי"ל כשנעשה הוא בעל ברית והוא קרוי סגדיק בלשון חכמים, היה נוהג לרחוץ ולטבול עצמו, להכניס התינוק בטהרה לברית. ואמר גדול מצות בעל הברית ממצות המוהל, מפני שרגליו נדמו למזבח [פירוש מזבח הפנימי], כאילו מקטיר קטורת לשמים. ומאותו טעם כתב רבינו פרץ ע"ה, מה שאין כופלין לתת בניו לבעל ברית אחד פעמים ושלש, רק לכל בן בורר בעל ברית אחר, משום דאיתמר פרק

גאון קריגט ער [דערויף], ווייל מ'האט קיינמאל נישט געזען [אזוי אז] א סנדק זאל ווערן אן עושר.

זאגט דער חתם סופר^א, פון דעם קאן מען נאכנישט מ'פחיש זיין איינעם פון די ראשונים [הרבינו פרץ].

ערשט [שכרו בעשירות, ווי] מ'האט געזען [שאמרו חז"ל בקטורת שמעשיר, מדכתיב] ישימו קטורה באפך [וסמך ליה בך ה' חילו]. [און] אזוי ווי קטורת [סגולתו להעשיר], האט ער ארויסגעלערנט אז דאס [הסנדקאות] איז מעשיר, [דנחשב כמקטיר קטורת].

איי ער האט נישט? [דאס איז ווייל] דער בורא כל עולמים ווייסט [שאין העשירות לטובתו, או שיש לו חטא המעכב זאת, און] דער בורא כל עולמים קען עס מחליף זיין מיט עפעס אנדערש. [עד כאן דברי החתם סופר]^{לב}.

קמב

[וכמו כן יש לומר] ער קאן עס מחליף זיין מיט עולם הבא.

דער בורא כל עולמים קאן עס מחליף זיין.

קמג

ועל דרך זה יש לפרש בענין נעשה חסד לאלפים, דהפסוק מודיע בזה דהמדה של שכר הצדיקים הוא כך, לעשות חסד בזכותם לב' אלפים דור. ובאם לא יש בנוצא כל כך דורות, הרי הקב"ה נוטל מדת זכותם של הצדיקים ומשלמו לדורותיו בעולם הבא, להצילם מן הגיהנם ולהעלותם למעלה בגן עדן

די זעלבע איז אמאל א קל וחומר ביי דעם [דמדה טובה מרובה בקל וחומר ממדת פורעניות].

די מדה איז אמאל^{לב} [ווי] דער פסוק זאגט, אז די מדה איז ת"ק פעמים מער [במדה טובה מבמדת פורעניות]. ממילא דארט איז פיר דורות, דא [במדה טובה] איז אבער ת"ק פעמים מער, [ולכן המדה לעשות חסד לאלפיים דור].

נו [איי] ס'איז דאך אבער נישטא קיין [אלפיים] דורות [ממש]? באצאלט עס דער בורא כל עולמים בעולם הבא! [און] דארט איז שוין דא [כשיעור אלפיים דור, שהרי] יענעס איז א נצחיות, דארט איז שוין דא גענוג דורות.

אבער דאס איז אמאל שוין [שזכותם עומדת לעשות חסד] גאר אמאל לאלפים דור, איי

קמא דיומא כהן שהקטיר קטורת פעם א' לא שנה עוד לעולם, מפני שהקטרת היה מעשיר, דכתיב ישימו קטורה באפך [ברכה לג, י], וסמך ליה בך ה' חילו [שם, יא], לפיכך בכל פעם היו מעשרין כהן אחר. הכא נמי לא שנה. בבבא גרמ"א [יר"ד שם, אות מו]: ולכן נוהגין כו'. דבריו אין להם שחר, דאם כן מאי טעמא מאדם אחד דוקא, ואחד לא יעשה שתי פעמים סנדק לעולם, ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר. אלא המנהג הוא על פי צוואת רבי יהודה החסיד סימן מ', עיין שם.

^{לא} בשו"ת חתם סופר [א"ח סימן קנח], שהאר"ך שם בכל ענין זה ומיישב כמה קושיות שמפלפל הנודע ביהודה [מהר"ק יר"ד סימן פו] על ענין זה, ועוד קושיות. ובתוך הדברים כתב איזה הקדמות, ובהקדמה ג' כתב וז"ל: אף על פי שראינו כמה שזכו במצוה זו ולא העדיפו, אין זה מכחיש ברכתו של משה רבינו ע"ה [ישימו קטורה באפך וגו' בך ה' חילו], כי אולי חטא גורם, ואילו לא זכה במצוה זו היה מתייסר ביסורים, ועכשיו שזכה לעושר על ידי מצוה זו, לקחו ממנו עשירו בדין חלף יסורי גופו.

^{בב} וראוי לציין בזה מה שהביא הגרי"ז מרגליות ז"ל בסוף ספרו פתח אליהו [והועתק בספר מטבע של אברהם, מאמר ב], מה שאמר רבינו בהיותו בעיה"ק ירושלים, והיה המדובר בענין דברי הרמ"א והגר"א, ועל זה ענה רבינו ואמר בלהא אש קודש: אבער דער הייליגער חתם סופר זאגט, אז דער הייליגער רמ"א זאגט אז סנדקאות איז מעשיר ווערט מען געוויס רייך. [נאך] עשירות איז נישט טייטש דוקא עשירות אין געלט, עשירות מיינט אין דעת, עשירות מיינט אין אריכות ימים, עשירות מיינט אין גוטע קינדער, וכדומה. און אז דער הייליגער חת"ס זאגט אז דער הייליגער רמ"א זאגט 'עשירות', איז פאראן טאקע אמאל עשירות 'אין געלט' אויך.

^{בב} אמאל, פירוש: בכל אופן, אמאל זיכער.

ס'איז נישטאָ אויף דעם עולם? נו אַז ס'איז נישטאָ [בעולם הזה], אָבער ביים בורא כל עולמים איז דאָ, ס'איז דאָך דאָ עולם הבא, [וואָס] דאָס לאַזט זיך דאָך נישט אויס [שאינו פוסק לעולם, רק הוא נצחיות, ועל כן] באַצאָלט מען עס דאָרט.

קמד

המשך וסיום ישוב קושיא ח-ט

ונמצא דיש כמה אופנים של ירושת אבות לעולם הבא, ובוה הוא שנחלקו יעקב ועשו

על כל פנים יהיה איך שיהיה [יש כמה אופנים של ירושת אבות לעולם הבא].

(עיקר ההמשך באות קמו).

קמה

והגם דוכות אבות שייך רק בשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, ועשו הרשע לא היה בגדר זה. אפשר שהוא עצמו החזיק שהוא בגדר זה, עבור קצת הדברים טובים שעשה. או שלא האמין עשו בזה דצריך להיות אוחו במעשה אבות

[והגם כי] אָמַת הדבר, ס'שטייט^{לד} [דמה שמשלמין לבנים עבור מעשה אבותם, זהו רק] כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. די אַלע זאכן מוז זיין, הן פאַרקערט ווען לרעה [הוא לד' דורות], איז [רק] כשאוחזין מעשה אבותיהם, [והן במדה טובה]^{לה} איז 'דאָס' אויך נאָר געווען [כשמחזיקין בדרכי האבות].

און עֵשָׂו האָט דאָך נישט געהאַלטן [זיך במעשה אבותיו. אם כן מהיכן מגיע לו ירושת עולם הבא מזכותו וחלקו של יצחק].

[יש לומר] ער האָט געהאַט אַן אַנדערע שיטה, ער האָט גאָרנישט מאַמין געווען [בדברי חז"ל שאמרו כן, וסבור היה לומר דמגיע לו ירושת אבות לעולם הבא בכל אופן אפילו כשאינו מחזיק במעשה אבות (דברי יואל)].

איבערהויפּט [דיש לומר גם בפשוט, כי] ער האָט זיך גאָר איינגערעדט, קען זיין ער טוט עפעס מעשים [טובים, ולכן חשב שהוא שפיר כאוחז במעשה אבותיו, ומגיע לו מחסד אבותיו וירושתם לעולם הבא].

קמו

ועכ"פ שפיר היה שייך ענין ירושה גדולה שהניח יצחק, גם לעולם הבא

[על כל פנים] יהיה איך שיהיה איז דאָך דאָ אַ ירושה אפילו בעולם הבא, איז דאָך פאַרהאַנדן אַ ירושת אבות.

אַז דער בורא כל עולמים העלפט, אַז מ'איז ראוי [דערצו. אויב] פון זיך האָט מען [זכותים לעולם הבא, ואוחז במעשה אבותיו, ואז יש לו ירושה לעולם הבא] צי פון די אַלפִים דורות [אויף ארויף, צי] פון די עלטערן [ממש].

יהיה איך שיהיה, איז דאָ אַ ירושה פון יצחק אבינו, בעולם הזה ובעולם הבא.

^{לד} בגמרא סנהדרין (כו:): תנו רבנן, לא יומתו אבות על בנים (תצא כד, טז) מה תלמוד לומר, אם ללמד שלא ימותו אבות בעון בנים ובנים בעון אבות, הרי כבר נאמר (שם) איש בקטאו יומתו. אלא לא יומתו אבות על בנים, בעדות בנים, ובנים לא יומתו על אבות, בעדות אבות. • ובנים בעון אבות לא, והכתיב (יתיר כ, ד) פֶּקֶד עוֹן אָבֹת עַל בָּנִים, הֵתָם כְּשֶׁאֹחֲזִין מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֵיהֶן בִּידֵיהֶן [פירש"י: ונפרעין מהן עונותיהן ועון אבותיהם]. כדנניא, [אף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אָתָם יִמָּקוּ (בחקותיו, לו, ט), כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, אתה אומר כשאוחזין, או אינו אלא כשאין אוחזין, כשהוא אומר איש בקטאו יומתו, הרי כשאוחזין מעשה אבותיהן בידיהן. ולא, והכתיב (בחקותיו כו, לו) וְכִשְׁלוּ אִישׁ בְּאֲחֵיו [איש בשביל אחיו], איש בעון אחיו, מלמד שכולן ערבים זה בזה. הֵתָם שֶׁהִיא בִּידֵם לַמַּחֲוֹת וְלֹא מִיחֻוּ.

^{לה} כדמשמע מהקל וחומר דמדה טובה מרובה ת"ק פעמים, דמדמין המדה טובה למדת פורענות. ודיו לבא מין הדין להיות כנידון, דמיירי באוחזין מעשה אבותם.

קמז

ועל זה אמרו שהיו מריבים "בנחלת" שני עולמות, ולא אמרו סתם שנחלקו בשני עולמות, דהכונה רק על מה שיוכלו לנחול מן יצחק אביהם, ולא על כללות העולם הזה והעולם הבא.

איבערדעם אין 'דעם' האָבן זיי זיך געקריגט שוין פאַראויס. ווייל ס'שטייט 'בנחלת' שני עולמות.

שטייט נישט "בשני עולמות", אין דער 'וועלט' אריין, אין דער גאנצער וועלט, נאָר אין דער "נחלה", [והכונה] די נחלה וואָס זיי קאָנען יִרְשָׁנָען פונעם פאָטער.

קמח

ער [עשן] האָט געזאָגט ער איז אַ כָּכּוּר [ומגיע לו] פֿי שָׁנִים.

איבערהויפט [לויט ווי] ס'שטייט דאָך אין מדרש¹⁷ ער האָט געוואָלט הִרְגִּיעַן יעקב אבינו, וועט ער אַליין בלייבן, ער האָט געוואָלט האָבן די 'גאנצע' ירושה.

דעמאָלטס [במעזי אמו] האָט ער נאָך געגלייבט עפעס [בעולם הבא ותחיית המתים], ער האָט געקלערט [אז] עולם הבא וויל ער אויכעט האָבן, [פון דעם] וואָס ס'גיהער פאַרן פאָטער. האָט ער געוואָלט יִרְשָׁנָען דעם פאָטער בעולם הזה ובעולם הבא, דעם גאנצע עשירות [שבעולם הזה] און עולם הבא, 'אלעס' האָט ער געוואָלט יִרְשָׁנָען דעם פאָטער.

קמט

'דאָס' האָבן זיי זיך געקריגט, נישט אין די 'גאנצע' וועלט.

אינעם בורא כל עולמים'ס עולם הבא, קאָנען זיי זיך קריגן? (קושיא ח).

און דערנאָך, וואָס הייסט עפעס 'ער' נעמט און 'יענער' נעמט, ס'איז דען נישטאָ [גענוג] פאַר יעדן אַלדינגס, וואָס קאָן מען זיך 'קריגן' (קושיא ט).

נאָר וואָס דען, זיי האָבן זיך געקריגט אין די 'ירושה', אַזוי ווי ס'שטייט שהיו מריבין [בנחלת] שתי עולמות, אין די נחלה.

דאָס איז דער פֿשט [שהיו] מריבין 'בנחלת' שני עולמות, דאָ האָט מען זיך געקריגט אין די 'ירושה' פונעם פאָטער האָבן זיי זיך געקריגט.

קנ

ובזה הוא שעשו חלוקה ביניהם, שיעקב נתן לעשו כל הירושה של רכוש עולם הזה, אבל מה שנוגע לעולם הבא, ובמה שיתעיל זכות אבות למצות ומעשים טובים ולהרבות כבוד שמים, שזה מכאן לידי עולם הבא, על זה לא רצה יעקב לוותר, רק נמל לעצמו ולדורותיו כל הזכות אבות של אברהם ויצחק

און דאָס האָט יעקב אבינו געטון, [שאמר לעשן] איך בין דיר מוֹחֵל, איך גיב דיר די גאנצע יְרוּשָׁה, דעם גאנצע 'געלט'!

נאָר [דעם] וואָס ס'רירט אָן אין 'עולם הבא', אין מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, און העלפן צו די קְדוּשָׁה, דאָרט האָט ער נישט געוואָלט אַרויסלאָזן [דעם] זְכוּת אָבוֹת, [כדי] ס'זאָל אים צוהעלפן [דער זכות אבות] צו מַצּוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים¹⁸, [סיי וואָס] ער זאָל עס קאָנען

¹⁷ בבראשית רבה (טו, א) עיי"ש. ועיין בילקוט שמעוני (רמז ק) המובא לעיל בריש הערה ב.

¹⁸ וכעין המבואר במשנה דאבות (ב, ב): וְכָל הַעֲמָלִים עִם הַצִּבּוּר, יִהְיוּ עֲמָלִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שְׁמִים, שְׁזָכוּת אָבוֹתָם מִסִּיעָתָם וּצְדִיקָתָם עוֹמֶדֶת לָעַד.

[וכן להאופן דקאי על מערת המכפלה, מבואר בילקוט ראובני פרשת חיי, דכל התפילות לדורות עולות דרך שם, וזה גרם לקבלת התורה ולגאולה העתידה, וכמו שביאר רבינו בשבוע שלפנינו בס"ג חיי שרה תשכ"ז, ונמצא שמסייע לכמה דברים בעניני עולם הבא].

יִרְשׁ זֵיין בְּעוֹלָם הַבָּא, און [סיי] וואָס ער קען עפעס מִרְבָּה זיין כְּבוֹד שְׁמַיִם פֶּאָר די וועלט. פֶּאָר דאָרט האָט ער נישט געוואָלט נאָכלאָזן [פון] זְכוּת אָבוֹת. אָבער דאָ [בעולם הזה] זאָגט ער, איך טויש מיך מיט דיר, איך גיב דיר אהין די גאַנצע יְרוּשָׁה, און דאָס האָט ער טאַקע געטון [שפעטער] בפועל ממש, [וכאמרו] אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי פֶּאָר די מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה, [און] מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלֶה איז דאָךְ אויך נאָר בלוזי עולם הבא, ס'איז נישט אויף דעם עולם. האָט ער געזאָגט איך גיב עס דיר אַהֲיִן, [און] ער האָט אים געגעבן אַלְדִּינָגס, ער האָט אים אַהֲיִן געגעבן די 'גאַנצע' יְרוּשָׁה פונעם פֶּאָטער [ולא רק פי שנים]. דאָס איז געווען דער אויסגלייך וואָס ער האָט אים געגעבן דאָס גאַנצע.

קנא

אָבער אַלץ נאָר פונעם פֶּאָטערס חלק. [משא"כ] פון די גאַנצע וועלט, די וועלט איז פֶּרִי פֶּאָר יעדן, וואָס קאָן מען זאָגן [לחלוק בזה], דאָס קאָן קיינער נישט כאַפֵּן, מ'קאָן זיך נישט [אויס]גלייכן אויפן בורא כל עולמים וועלט, דאָס איז נישט פֶּאָרהאַנדן געווען. און ס'איז דען נישטאָ [גענוג] פֶּאָר יעדן צו געבן, [ורק] מ'זאל נאָר זוכה זיין מיט מצות ומעשים טובים. [אמנם] זייער מחלוקה איז געוועזן נאָר אויף דעם. 'דאָס' איז עס געווען.

קנב

אזוי זעט אויס - דאָכט זיך מיר - דער פֶּירוּשׁ הפשוט. מיט דעם איז פֶּאַרענטפערט דאָס ענין, מ'זשב על מְכוֹנוֹ.

קנג

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן: מ'זאל מיר זוכה זיין [צו] הַבְּרָכָה "אַחַת" ל^ח. דער בורא כל עולמים זאל אונז מְזַכֶּה זיין, מ'זאל מיר נאָך זוכה זיין וְתִזְכֶּנָה עֵינֵינוּ, אונזערע אויגן זאלן נאָך זען, מ'זאל די זכיה האָבן צו זען. מ'זאל האָבן די זכיה צו זען דעם הַתְּרוּמָמוֹת מְלָכוֹת שְׁמַיִם וְקֶרֶן יִשְׂרָאֵל. מ'זאל במהרה געהאַלפן ווערן. און 'ביז דערווייל' זאל מיר זיך נישט אַוועקִירֶן פון דֶּרֶךְ הָאֱמֶת, פון דֶּרֶךְ הַתּוֹרָה. מ'זאל די זכיה האָבן [צו טון] מְצוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. מ'זאל טון אַ נַחַת רוּחַ פֶּאָרן בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים. און במהרה זאל מיר זוכה זיין צו זען הַתְּרוּמָמוֹת קֶרֶן הַתּוֹרָה וְיִשְׂרָאֵל, בְּהַתְּגַלוֹת כְּבוֹד שְׁמַיִם עָלֵינוּ, בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

^ח דלשון "אחת" מורה על היחוד השלם כשיהיה עולם התיקון במהרה. וכמבואר בחלק ב' של הדרוש.

